

Vilcsek Béla

Költőiség és lelkiség

Lázár Balázs: H. úr hagyatéka

Kevés költő van a kortársi magyar költészetben, aki ilyen tudatosan alakítaná a pályáját! Kevés olyan költői életmű akad, amelyik ilyen megtervezetten építkezne! Lázár Balázs semmit nem bíz a véletlenre. Pontosan tudja, hogy mit akar. Magabiztossága abból fakad, hogy biztos talajon áll. Ennek a biztos talajnak két tartóoszlopa van: a színház és az irodalom. A színészet és a költészet. Legújabb verseskötetének fülszövegében a szerkesztő, Zsille Gábor joggal írja, hogy „a költő színművészek kétszeresen kacifántosak: nem érik be annyival, hogy»szimplán« belebújnak valakinek a bőrébe, és testestül-lelkestül elénk játsszák, de a tetejébe erről még verset is írnak. Esetünkben egész kötetnyit: Lázár Balázs (1975, Szolnok) költő színművész egy bizonyos H. úr alakját öltötte magára, róla és erről vall."

Ennek a „bizonyos" H. úrnak persze, megvan a maga előtörténete, életben és költészetben egyaránt. A költő 1997 júniusában pontosan ugyanabban az időpillanatban veheti át színészdiplomáját az akkor még Színház- és Filmművészeti Főiskolán, amikor első irodalmi publikációi napvilágot látnak a hajdani Mozgó Világban. Első kötetének címadó verse *(Szárny angyal nélkül),* jó másfél évtizeddel később, válogatott és új versei gyűjteményének záró ciklusában már olyan versek társaságában jelenik meg, mint a *Nem lenni vagy nem lenni* és a *Nézd, Lear papa!* (Orpheusz Könyvek, 2000). Ez utóbbi vers lesz azután második kötetének címadója (Orpheusz Könyvek, 2006), mely kötetnek első és harmadik ciklusában a szerző költőként magára ölti a *Lear király* Bohócának csörgősipkáját, s költő-színészként vagy színész-költőként szól a közönséghez. Harmadik verseskötete (*Emlékrestaurátor,* P'art Könyvek, 2009) az előző kötet középső ciklusát folytatja, s azt mutatja be, milyennek is látszik Amerika magyar szemmel, s Magyarország Amerikából nézve. A színészi és a költői pálya szinte teljességgel párhuzamosan fut. Az egyes kötetek mintegy a színészi lét költői leképeződései. „A Nagy Emlékturkálásban – mondja az *egy-egy* című vers – / néha kifordul egy-egy / valódi szebb darab / a sok elhasznált szakadt / selejtes vacak / között egy-egy majdnem / tökéletes pillanat". Költői és színészi pálya azóta sem szól másról, mint ezeknek a „majdnem

tökéletes pillanatoknak" a folytonos megkísértéséről. A negyedik kötet (*Szívucca,* Holnap Kiadó, 2012) megjelenésekor folytatott hosszabb beszélgetésben Jenei Gyulának arra a kérdésére, hogy milyen színházi szerepekre vágyik, Lázár Balázs a következőképpen válaszol: „E tekintetben is mindenevő vagyok, a *Csárdáskirálynő* Bóni grófjától alternatív előadásokig, *A dzsungel könyvé*nek dögkeselyűéig, hogy gyerekdarabot is mondjak, sok mindent játszottam, és szeretnék még eljátszani, de amit igazán sajnálok, hogy a Hamlet-szerep elkerült. A költőisége, a lelkisége nagyon közel áll hozzám. Bár vannak öregebb Hamletek is, úgyhogy talán még nincs veszve minden." (*Az idő mindent kiforog,* Eső, 2012/2.)

2015-ben a költő merész vállalkozásra szánja el magát. Mindössze négy vékonyka verseskönyv birtokában, *Bomlik a volt* címmel megjelenteti válogatott és új verseinek gyűjteményét, alig félszáz oldalon. Nem hivalkodás ez a részéről, egyáltalán nem az! Érdemes figyelni a terjedelmi szűkítésre és a címadásra egyaránt! A cél egyértelműen kettős. Szigorúan megrostálni a bőségesnek addig sem mondható verstermést (megbontani a „volt"-ot), ugyanakkor az új versekkel kijelölni egy (a „volt"-ból táplálkozó) új irányt. A gyűjteményes kötet utolsó két verse *(H. úr halálára; Valami, valaki)* közülaz első az új önálló verseskötetnek *(H. úr hagyatéka)* értelemszerűen a végére kerül, a másik meg természetesen a nyitó verse lesz. Megy minden tehát a maga útján, csak nem egészen ugyanúgy, mint eddig, de mindenképpen megtervezetten és megkomponáltan!

Lázár Balázsnak nemcsak alapvetően két művészi megszólalási formája-műfaja van (színészként és költőként), hanem alapvetően két költői tárgya-témája is. A két alapvető költői tárgyat-témát az ő esetében a hétköznapi élet és a színházi lét eseményei, szereplői és színterei jelentik. Eddigi kötetei hol az imádott balatoni vagy a nagyon élvezett amerikai ösztöndíjas világot, hol az elsősorban shakespeare-i szereplőkkel benépesített színpadi világot idézték meg. Legutóbbi önálló verskötetének, a *Szívucca* címűnek az volt a legfontosabb emberi és költői hozadéka, tanulsága és jelentősége, hogy a versekben a költői figyelem mindegyre belülről fakadt, de mindegyre kifelé, a külső világ felé irányult. Valóságos fordulatot jelentett világlátásában és költészetében, hogy a Szív utca–Szondi utca sarkát – a címadó vers kifejezéseit használva – egyenesen „szakrális helynek", „boldogság-magmának", „befelé terjedő pontnak", „Magyarország metaforájának" látta és láttatta. Költői figyelme tehát továbbra is mindegyre belülről fakadt, de szükségszerűen és teljesen természetes módon mindegyre befelé, a belső világ (a „szívucca") felé irányult. Ezt a határozott és végletes irányváltást hosszú távon nyilvánvalóan nem lehetett képviselni. Ezért volt szükség a válogatott versek

által elvégzett számvetésre és az új versek által megfogalmazott irány kijelölésre.

A *H. úr hagyatéka* egyszerre az összegezés és az újrakezdés kötete. A korábbi kötetekből átvett említett két vers *(Valami, valaki; H. úr halálára)* csak a keretet jelenti: keretét a költői életmű egy vadonatúj, „külső" szereplőjének színrelépéséhez. Igen, külső szereplő ő, nem a lírai beszélő, nem is valamely shakespeare-i hős, netán Hamlet maga. Egyszerűen H. úr, a maga egyszerűségében. Mit tudhatunk meg róla? Nem sokat. Az első versből például azt, hogy „A valóság mögött a világ rejtőzik, / alakban alak, formátlan forma, / így van most H. úrban is H. úr, // vagy inkább kocsonyaként remeg". H. úrnak egyébként kilenc, sorszámmal is ellátott monológját tartalmazza a kötet, egymástól gondosan öt–tíz oldalnyira elválasztva őket egymástól. Összességükben a hamleti történet mai és hétköznapi átminősítését adják. Az apját vesztett fiú keserű vallomását, a végleg reményt vesztett beismeréssel: „Az ég felé törtem, mégis itt vagyok. / Saját nyomomba beleragadok. / Földre húz jelenlétem súlya, / és befednek a tegnapi bajok." Közel háromszor annyi a száma azoknak a rövidebb-hosszabb verseknek, amelyeknek szintén H. úr a főszereplője. Ezeket együtt olvasva, az olvasóban végképp szertefoszlik minden illúzió: napjaink Hamletje számára teljesen beszűkült és elszürkült az élettér: „Holnap megint kezdődik minden elölről, / a reggeli kapkodás, rohanás a suliba, / aztán az állandó túlvállalásban az éppen /aktuális feladatot gyorsan megoldani, / hogy a következő munkával már a / következő számlát lehessen teljesíteni." *(Nem kolostorba)* De – s a kötet egésze, az eddigi élet és életmű értelmezése szempontjából ez döntő momentum! – érdemes nagyon is odafigyelni ez utóbb idézett vers felütésére, legelső néhány sorára: „Nem kolostorba, csak a nappaliba küldte Opheliát, / miután együtt lefektették a gyerekeket, / majd bevonult a fűtetlen kisszobába dolgozni, / mert zárt ajtó mögött csak verset írni vágyott, / kitaszítani magából a külvilágot, / hogy újrateremtse idejét a hiányban." Keserű látlelet ez. Kissé szokatlan is Lázár Balázstól. Hová tűntek a nagy remények, a reményt keltő illúziók? Hová tűnt a sikerekben és színházi szerepekben gazdag élet ígérete? Szembe kell nézni az igazsággal: mindez szertefoszlott. Költő és vers nem hazudhat! Ha semmi más kapaszkodó nincsen, költőnek ezért kell a kisszobába menekülnie verset írni. Mert versnek születnie kell; a versnek meg kell születnie! Ezért volt hát szükség a költői számvetésre, a hangnemváltásra, s ezért lépett H. úr Hamlet helyébe. Azt azért ne feledjük el egy pillanatra sem, hogy mindezen felismerések közepette Lázár Balázs költői pályája egy újabb nagyszerű kötettel gazdagodott!

Lázár Balázsnak szerencséje van, hogy egyszerre vallhatja magát színésznek és költőnek. Ha egy szerep nem találja meg színészként, azt a „szerepet” még mindig megírhatja költőként. Ha nem játszhatja el Hamletet, megírhatja hát Hamlet vagy legalábbis H. úr verseit. Még azt sem mondhatjuk, hogy feltétlenül rosszabbul jár ezzel a kényszerű döntésével. Főként akkor nem, ha kötetének *Régimódi dal az elhagyni készülő Opheliának* című kivételes darabjára gondolunk:

Ne menj, ne menj, csak maradj velem,
Légy tikkadt nyaram, borzongó telem.

Légy lágy tavaszom, őszes, zord fejem,
Négy évszak: sugárzó négy elem.

Szeress, szeress, csak maradj velem,
Légy bennem a legbelső terem.

Légy bennem a legbelső terem,
Hol ránk nyílik majd a végtelen.

Légy lüktető, eleven sebem,
Véremben véred a védjegyem.

Ami szép, szívembe vermelem,
Szerelmet szeretnék szertelen.

Ami vágy volt, ma kín és félelem,
Üres báb nélküled életem.

Hiányod majd hiába verselem,
Mert nem szól dal, ha nem leszel velem.

Légy tikkadt nyaram, borzongó telem,
Ne menj, ne menj, csak maradj velem.

A legújabb kori magyar szerelmi költészetnek különleges pillanata ez. Bizonyság arra, hogy minden ellenkező híresztelés ellenére, manapság is lehetséges természetes módon, őszintén szerelmet vallani, méghozzá mesteri versbeli megformáltsággal.

Lázár Balázs: H. úr hagyatéka
Orpheusz Kiadó, Bp., 2019

Megjelent: ESŐ Irodalmi lap, 2020/1